

Prst v ustih.

Spisal Juraj Pangrac.

(Konec.)

III.

Tisto nedeljo po Mali maši so šli Ankina mati in pa stara in napol gluha Jančevka od prve maše domov. Pomenkovali sta se to in ono. Sredi pota pa je obstala stara Jančevka, se oddahnila in povprašala: »Bo šola v petek, bo? Ali si slišala, da so tako oznanili?«

Ankino mater je nekaj zaskrbelo ob tem vprašanju. Na tihem so vzdihnilo globoko, odgovorili pa docela mirno: »Zapisovanje bo in pa maša.«

»Tak' bo!« je pritrdila starka, gledajoč nekam zamišljeno predse. »Tak' bo!« je pritrdila, se obrisala brez potrebe okrog ust in potarnala: »Lej, bo pa spet križ, bo pa spet križ! Metka pojde v šolo, jaz pa varuj otroke, te poredne otroke: Nejška, Špelo, Katro . . . Bog se me usmili!«

»Naša bo že tudi hodila«, pripomnijo mati.

»Jê!« se začudi Jančevka. »Viš, le kako ti to zraste hitro, zraste! I, pa je pridno vaše punče. Slišala sem, da se drži dóma, da se ne vlačí po vasi. To je lepo, to je lepo!«

»Je že res to, kar ste povedali; ali veste, ima pa druge nadloge nad seboj. Vedni križi so z otroki, tako vam rečem, teta.«

»Meniš li zaradi prstka?«

»To, tol' To je križ z našo! Lejte, se pa še odvadila ni te grde razvade, v šolo bo pa že hodila. Prav skrbi me. Ne vem, kaj bo res!«

»Beži, beži! — He-hej, da bi ji bili naši le od daleč podobni! — Brihtna je, da nikoli tako, in vedenja pa takega! Pa še meniš, da imaš križ z njo; bodi, bodi!«

»Teta, kaj pa poreko v šoli, ko se mi izpozabi Anka in bo sredi pouka dela prst v usta? — Lejte, vsi se ji bodo smejali — kaj bi se ne! — in ona bo kaznovana. Potem jo pa spravi kdo v šolo, če jo more! Kaj mislite, da je malo boječa?«

»Lej, odvadi jo, to je pač lahka reč!«

»Teta, pa kako? Povejte, če kaj veste, hvalo vam bom vedela.«

»Jej, nič ni lažjega! Viš, naš Nejšček se je bil tudi zlotil prstka. Svarila sem ga: »Nejšče, kak to! Tega ne smeš!« — Meniš, da je kaj pomagalo? Nič! — Pa je rekla stara Jurjevka — Bog ji daj nebesa! — tako je rekla: »Ti, obveži, obveži fantku prstek; mladega meseca mu ga obveži pred solničnim vzhodom s cunjico, ki je ležala tri dni pod kapom. Izkušena sem, bo pomagalo.« — Tako je svetovala Jurjevka, jaz sem pa rekla: »Čak, bom pa poizkusila.« Pa sem res obvezala nekega dne fantku prstek, lej, pa je pomagalo: Nikoli več mu ni prišlo v glavo, da bi stavil prst v usta. Pa še ti poizkusi, pomaga!«

Tako je povedala Jančevka. »Poizkusi, pomaga«, je še zagotavljala ter pogledavala materi v oči kakor da hoče iz njih zvedeti: »Ali veruje, ali ne veruje mojim besedam ta bogata soseda?«

»Veruje«, si je domišljala starka. »Veruje«, si je domišljala, in njena duša se je razveselila.

A starka se je motila.

»Da bi taka cunjica pomagala, to enkrat nič ni«, so si mislili mati, rekli pa niso ne tako, ne drugače. Doma so pa vendarle obvezali Anki prstek pred solničnim vzhodom s tako cunjico, ki je ležala tri dni pod kapom. »Mogoče bo pa le pomagalo«, so dejali. »Dregnila se bo s cunjico pa se bo spomnila in se polagoma odvadila.«

A tudi ta začarana cunjica ni pomagala!

Pred hišo je ležal starikavi sosedov pes. »Ta-tal« ga je poklicala Anka. In pes se je vrgel na noge in hipoma je bil pri dekliču. Cvileč in se zvijajoč se je plazil pred Anko, ji lizal in grizel ročico, prstke, pa je zmanjkalo cunjice . . .

Ko pa so mati opazili, da nima hčerka več cunjice na prstku, so se razjezili, in nič ni pomagal ne jok ne stok — ne prošnja ne obet, Anka je morala za kazen v gorenjo hišo v kot . . .

Sprva sploh ni mogla verjeti, ali je res, ali ni res, da je kaznovana, ah, kaznovana od mame, ki jih ima tako rada! Jok, ki ji je dušil sapo, ji je zmračil hkrati tudi izpoznanje, da ni vedela prav, kako in kaj je z njo. Sicer pa je prišlo vse to tako naglo, da se ni mogla vsega prav zavedati. Ko pa se je Anka deloma umirila, in je mogla njena duša zopet jasno misliti, je naglo izpoznala ves položaj: Pes je grizel roko, nitka se je utrgala, cunjica izgubila, in mama so jo zapodili. — Dalje ni mogla misliti. Zaihtela je iznova, in debele, vroče solze so ji lile doli po zdravih licih in kapale na beli, rdečeprogasti predpasnik. Te vroče solze so živo pričale, kaj čuti Ankinjo srce; te vroče solze so jasno izražale vse gorje, ki ga čuti sedaj, ko so jo zavrgli vsi, celo mama . . . Da, vsi vaški otroci jo dražijo in se ji smejejo, celo Knezova Reza je čez njo. In družina? Uh, ne da bi imela usmiljenje z domačo hčerko, rajša potegne z onimi, ki zasmehujejo dekletce; da, celo sama zasmehuje Anko . . . In danes, ah, danes so jo zavrgli mama . . . Uh, da je tako!

Naj bi jo zavrgli vsi, da bi jo le mama še radi imeli! Kako z veseljem bi jim nosila drv, buče, vode . . . Kako bi rada zgodaj vstajala, ličkala koruzo, lušila in zbirala fižol! . . . Kako bi se rada umivala in česala! . . .

Kako bi rada molila, ah, kako rada, da bi jo le mama še radi imeli! . . . In zaplakala je Anka iznova, iznova ji je zakrvavela duša . . . Ah, nesrečni prstek, nesrečna razvada!

Zdajci zafrfota nekaj ob oknu. Anka se ozre. Golobico zagledajo njene oči, golobico, ki se je zapoletavala ob šipi, gruleč in kliče: »Anka, Anka, Anka!«

Anka osupne. Jok ji zastane. Solnčece sreče ji posije v dušo in razpodi težke, pekoče megle iz nje. Obraz se ji zjasni. In njena usteca zakličejo hvalžno: »Pic, pic! Na, na!«

A preden je mogla kaj misliti, je golobica zletela z okna. V hipu pa, ko je odletela, se je zbudila v Ankini duši nova misel, novo upanje: Da, odvaditi se mora, se mora grde razvade! In ko se je bo odvadila, bo smela spet na vas. Z otroki se bo zopet igrala, s Knezovo Rezo bosta zopet prijateljici, ah, in mama jo bodo zopet radi imeli in družina in vsi, vsi . . .

To upanje se je torej zbudilo v Ankini duši, ko je golobica zletela z okna. Srce ji je postalo lahko, mehko, prsi so se ji razširile, in duša ji je zatrdila resnobno, nekam slovesno: »Nikoli več prstka v usta!«

»Nikoli več prstka v usta!« ji je torej zatrdila duša. Med tem se je pa nevede in nehote skrčila Ankina ročica, prstki so prišli preblizu ust, in tisti nesrečni prstek je bil zopet v ustih, da, nehote, nevede. In Ankina usteca so ga vlekla, nje duša pa je zatrjevala resnobno, slovesno: »Nikoli, nikoli, nikoli več prstka v usta!«

Ah, nesrečna razvada!

* * *

Zvečer so ličkali pri sosedovih. Tudi Anka je morala ličkati, zakaj mati so jo bili nagnali iz kuhinje: »Nič mi ne boš posedala po ognjišču, delat pojdi; bolj slušaš tisti prst kakor mene; pa ti še jaz ne bom več dobra. Poberi se!«

Anka je zaihtela, planila z ognjišča in se izgubila v hišo. Boječe se je stisnila za krušnico — ta prostorček se ji je zdel še najvarnejši pred nagajivo družino — potegnila ruto na oči, da se ni videlo, če so mokre, ter posegla po koruzi, da bi ličkala. A ni utegnila še prav začeti, že se ji je jela muzati družina, ji pokašljevati na lahko, se posmehavati prav norčavo in zbadljivo. Hlapec Šimen je pa kar lopnil po Anki ter uganjal burke in zbijal šale iz nje in njenega prstka, da se je kar kadilo. In teh norčij ni bilo ne konca ne kraja, in kakor da bi se bili prej domenili — vsi so bili črez njo, črez Anko. Nihče ni imel usmiljenja z njo, celo njena stara mati ne; zakaj vsakemu dovtipu Šimnovemu so pripomnili še sami prav po nepotrebem: »Viš, Anka, le sram te bodi!«

Pa prav po nepotrebem so pridevali to opazko stara mati; zakaj hčerka se je sramú že komaj upala sopsti, nikar da bi je ne bilo sram!

Ko pa so jo karali zopet enkrat tako stara mati, je dodal hlapec še bolj po nepotrebem te-le besede: »Le sram te bodi, pa še prav zares. Morala si že v kot, pa bo še treba.«

Anka se je stresla. Šimnove besede so jo zadele na najobčutljivejše strune njenega rahlega srca. Kakor da bi jo bil pičil gad, se je vrgla na noge, glasno zajokala, in kakor bi mignil, je bila pri materi v kuhinji. »Mama!« je zavpila in se jih prijela za krilo.

Mati so se držali sicer še vedno nekam grdo. Ko pa so v tistem zadušljivem ihtenju hčerkinem, v tistih vročih solzah, ki jih je prelivala, brali in začutili vse gorje njene mlade duše, se niso mogli več premagovati; sklonili so se k Anki, jo položili na ognjišče in rekli z mirnim, usmiljenim glasom: »Le pri meni bodi, Anka, saj bo kmalu večerja.«

»U-u-u!« je zatulila hčerka na vse grlo, se oprijela mamine roke in jo pritiskala na razgreto lice, na razgreto srce svoje, moččej jo s solzami. Milo se ji je storilo, da so jo mama zopet lepo ogovorili, ko so jo posadili zraven sebe na ognjišče; milo se ji je storilo, in njena preprosta, nedolžna duša je dala duška temu v krepkem, neutolažljivem: »U-u-u!«

»Le pri meni bodi«, so rekli mama v drugič ter sedli zraven nje; ona je pa naslonila glavico na mamine prsi, in njene rosne oči so zrle milo v mamin obraz, njene ročice so se oklenile mamine desnice, in njena usteca so neprenehoma šepetala hvaležno in proseče: »Mama, mama, mama!«

Tudi mami je bilo mehko pri srcu. »Le pri meni bodi«, so govorili dobrohotno, in njihova roka je božala hčerkinno čelo in njene laske . . .

Pozabljeno, odpuščeno je bilo vse, vse . . .

Za nekaj trenutkov so škripaje zahreščale vežne duri, in zaslišale so se težke stopinje deklina, ki je v nerodnih coklah prihajala iz hleva.

»Čak, moram pogledati, kako gori in se kuha«, so izustili zdajci mati ter potisnili previdno Anko od sebe; pa preden so pogledali v peč, je stopila dekla v kuhinjo in že naprej vpila: »Dosti je ognja, le speci jo, lej, mlečna je, pa še kako!«

Tako je vpila in silila s koruzo v dekletce. A dekletce se je branilo: »Nimam palice!«

»I, se pa dobi!« le sili dekla. »Eh, ena palica se bo vendar dobila«, meni ona in se zavrti, da bi skočila ponjo v butare. Pa jo zagleda v drvih v kuhinji. Izvleče jo in reče: »Saj bo ta dobra. Le speci zdaj koruzo — m, ta bo dobra, ki je tako mlečna!«

A dekletce se je zopet branilo: »Nimam pipčka!«

»Na ga«, de dekla in ji naglo ponudi svoj pipec.

Zdaj so pa rekli mama: »Pa jo speci.«

»Jo pa bom«, je odgovorila hčerka, vzela koruzo v roko ter jo poizkušala nataktniti na palico, a ni se ji posrečilo.

»Mama, ne gre gor, dajte vi.«

»Večerjo bom v skledo dela, ne morem, le poizkusi še enkrat, saj pojde.«

»Viš, obreži bolj palico, pa bo šlo rado gor«, meni dekla.

»Pa bom«, reče Anka in začne obrezovati palico in natikati iznova koruzo nanjo. Obrezovala se pa ni rada ta palica, zakaj bila je suha, grčava, a obrezati jo je bilo treba! To so trpeli dekletčevi prstki, to je škrtal pipček in se zarezaval v uporni, trdi les!

»Ajej!« zaječi hipoma Anka. Pipček ji pade iz rok, ah, pipček, ki ji je odrezal skoro pol prstka, skoro pol tistega nesrečnega prstka . . .

»Arnike, arnike!« so vpili mati prestrašeno.

»Arnike, arnike!« je ponavljala dekla vsa vznemirjena . . .

Minilo je za tem nekaj tednov. Ankin prstek je že skoro ozdravel: rana se je posušila, izginila, le majhna brazgotina kaže še, kam se je bil zarezal nesrečni pipček. — Nesrečni?

Nikakor! Rana, ki jo je povzročil pipček, je namreč vpila, kadar je bila Ankina ročica preblizu ust:

»Ne prstka v usta, ne prstka v usta, boli, boli!«

Tako je vpila rana, in Anka je odmaknila ročico od ust, zakaj zbolel jo je že močno prstek, če se je le kam utrnila z njim — kaj še, če bi ga dela v usta! Ko pa je izginila rana, je izginila tudi Ankina razvada »prst vleči«. Aj, in Anka je bila rešena, rešena . . .

IV.

Nekega dne po zadnjih dogodkih se je pripravljala Jančeva Metka za šolo ter pravila napol gluhi stari materi, kako dobro napreduje sosedova Anka v šoli in da ne devlje več prstka v usta.

»Kaj praviš, da se je odvadila?« povpraša starka z glasom, ki je pričal veliko začudenje.

»A-hm, odvadila!« ji zatrdi Metka.

»Jej!« vikne starka in odskoči kvišku, kakor da bi zvedela bogve kako novico. Otroče v zibelki — majhna Katrica — je strahu zacvilila. »Tak' tako, odvadila se je, praviš? In v šoli da jo imajo radi?«

»A-hm, pa še kako jo imajo radi!«

»Jé, tak' tako! — Lej, saj sem pravila, saj sem pravila, da bo tako. Kako je vse res, kar rečem! To ti rečem, Metka, slušaj me, staro mater, in dobro ti bo, koder boš hodila, pa še prav zares!«

»A-hm! Pa še kako jo imajo radi v šoli! Lejte, podobic je že dobila, podobic, pa še kako lepih!«

»Hm! Viš, viš! — Cunjica je pomagala, cunjical!« je dela starka, poba-sala dete v zibelki, ga zavila v veliko ruto ter jo pobrisala iz hiše, govoreč venomer: »Cunjica je pomagala, cunjical!«

»Kaj neki mislijo, da tako govore?« je ugibala Metka ter pogledala pri oknu za staro materjo. »Lej, k sosedu so jo zavili. Bog ve, kaj imajo, da gredo tja, ko so sicer vedno doma?« se je povpraševala in pripravljala za šolo.

»He-hej, kje pa si, sosed?« je vpila stara in napol gluha Jančevka, stopivši črez vežni prag. »He-hej, kje pa si? Ali ti nisem prav svetovala, kaj? Govori, kje pa si?«

»Le noter, le noter, teta, sama sem v hiši«, so veleli Ankina mati, izpoznavši, da je Jančevka zunaj.

»Viš, kaj sem ti pravila, cunjica pomaga, pomaga«, je hitela Jančevka in odpirala duri.

»G-hm!« so zakašljali mati, ker niso vedeli, kaj naj bi odgovorili na starkine besede ter ji ponudili stol, rekoč: »Pa sedite malo, saj zaidete malokdaj v našo hišo, res, kakor da bi se bili skregali.«

»He-hej, ampak cunjica pomaga, kaj?« jim pomežikne Jančevka, zadovoljno se smehljajoč ter sede z otročičem k peči. »Kaj, ali ne pomaga res,

kar jaz svetujem? Ali se ni do pičice zgodilo, kar sem ti rekla? Le govori!»

Mati so bili v zadregi. Ako ne pritrdijo starki, bo zamera, in če bi pritrdili, bi ne govorili resnice; zato so, želeč se izogniti starkinemu vprašanju, hoteli pojasniti, da nimajo izkušnje v tej reči, ker je hčerka cunjico izgubila. Takrat pa je stopila v hišo Anka s knjigami v roki, rekoč: »Mama, zdaj gremo. Knezova Rezika me že čaka in Jančeva Metka in drugi.«

V istem hipu je zavpila Rezika v veži: »Anka, aló, brž!»

Mati so pa odprli duri ter rekli: »Reza, pa stopi noter!»

In Reza je vstopila.

»He-hej, je pomagala cunjica, je, Anka?» je vprašaje govorila Jančevka z vidno zadovoljnostjo ter ošabno privzdignila glavo, kakor da bi hotela reči: »Le poglej me, Anka, jaz sem, ki sem te rešila, mene zahvali, da si se odvadila.«

Anka je začudeno zrla v razveseljeni starkin obraz in molčala.

»No, no! Pa vsaj pokaži prstek, pokaži«, je silila Jančevka.

Hčerka je pogledala mamo, češ, ali naj pokažem prstek ali ne. Ko pa so ji mama prikimali, ga je odvila polagoma — obvezavali so ga ji le še iz navade — da bi ga videli teta.

»Ojú!« je zaječala zdajci Reza kakor besna — knjige so ji zdrčale na tla — se vrgla pred Anko, ji zagrabila desnico ter jo pritisnila k sebi in tiščala, kakor da je za ves svet ne sme izpustiti iz rok. »Ojú!« je zaječala, potem pa v težkih vzdihih ihtela, vriščala, jokala, da je pretreslo Anko, da je začela vekati, da se je prestrašila stara in napol gluha Jančevka, da je privila, topo zroč predse, tesneje dete v naročje, da je zaskrbelo mater, da so vprašali: »I, kaj pa je, Reza, da vekaš?»

Toda Reza ni mogla od joka povedati, kaj ji je; le oklenila se je še tem trdneje Ankine ročice.

»Anka, pa zakaj ti vekaš?»

»Mama, zato, ker tudi Reza.«

»Ali se bojiš v šolo, Reza?» jo vprašajo mama iznova ter jo pobožajo po licih.

Reza odkima.

»Ali si bolna?»

Reza zopet odkima.

»I, kaj pa ti je vendar? Ali si lačna?»

Pa je rekla zdaj Anka, da bi jo utolažila, dasi je še sama ihtela: »Reza, saj si moja, ne vekaj!»

Tako so ji mama rekli, ko se ji je zadril trn v peto, ali se ji je kaj drugega hudega pripetilo, da so jo utolažili; je pa še nji prišlo na misel, da je rekla: »Reza, saj si moja, ne vekaj!»

»Pa res, da sem tvoja?» je zaihtela zdajci Reza. Obraz se ji je začel jasni.

»Pa še prav zares!« ji je pritrdila Anka.

»Pa ne boš zbežala od mene, če te izpustim?» je vprašala boječe.

»Nak!«

»Čeprav sem videla prstek?«

»Čeprav!«

In Reza je izpustila Ankino ročico. Ko pa se je slednjič umirila, je pokarala Anko: »Viš, takrat si pa le zbežala od mene, viš, takrat, ko sem videla tvoj prstek, da je bil lep. Viš, zbežala si, pa nisi hotela več k nam . . .«

»Bom pa zdaj prišla«, se je opravičevala Anka.

Odzunaj so vpile deklice: »Aló, me gremo, pridi!«

Jančeva Metka, ki je bila med njimi, je privalila k steni tvalo, se spela z njega k oknu in rekla Anki proseče, skoro jokaje: »Pridi, pridi, gremo skupaj!«

»Pridem, pridem!« je odgovorila Anka z usmiljenim glasom. Kar je bilo kdaj med njima, je bilo v tem trenutku, če že preje ne, odpuščeno, pozabljeno . . .

»Aló, me gremo, pridi!« so klicale deklice.

»Pridem, pridem!« je odgovarjala Anka, se poslovila od mame in Jančevke ter odhitela z Rezo venkaj k Metki in drugim deklicam, da so šle skupaj v šolo.

»He-hej!« se je oglasila zdaj zopet Jančevka za pečjo. »He-hej!« je rekla in preložila majhno Katrico na drugo roko. »He-hej, da bi bili naši le od daleč podobni vaši Anki! Pa še misliš, da imaš križ z njo? Bodi, bodi! . . .«

* * *

Anka je živela od tega časa povsem novo življenje. Zaradi prstka je ni nihče več dražil; le hlapec se je še časih pošalil: »He, kaj niste mogli že prej dobiti pipčka? Lejte, poredna kri je tičala v dekličevem prstku, poredna kri, le verjemite, pa ji je nagajala. Zakaj ji pa zdaj ne nagaja več, ko je iztekla, ko je več notri ni? O, poredna kri, le verjemite, pa še prav zares!«

Nezgodna gospoda Frfulje.

*Gospod Frfulja — debel mož —
dobil je s kmetov povabilo,
naj pride tja, pa že se je
na kolodvor močno mudilo.*